

Trons inkulturation i samhället?

Ännu för bara några decennier sedan var den uttalade ateismen en förhållandevis lågmäld företeelse i Sverige. I efterdyningarna av Hedeniusdebatten behövde den inte längre högljutt formulera sig och argumentera mot kyrka och kristen tro – ett för kyrkan oroande tecken på hennes svaghet. Man slår inte på en döende, inte ens på den vars död man önskar utan inväntar respektfullt det saliga insomnandet.

Hur har då Svenska kyrkan mött dessa förändringar under de senaste decennierna? När kyrkans tro blev alltmer misstrodd av det samhälle och den kultur, som hon varit en självklar del av sedan sekler, kröp en rädsla för att vara udda i samhället in. Kyrkan blev en apart och otidsenlig organisation vars existens i ett modernt folkhem blev svår att motivera, inte minst om man snarare såg hennes uppdrag som ett samhällsligt behov än som Kristi kallelse. Försök gjordes att konstruera en kristen tro med uttalade liberala inslag som kunde stå emot, men det misslyckades. En följd blev att de teologiska fakulteterna försvann och ersattes av religionsvetenskap, utan att kyrkan skapade en egen utbildning som ersättning för vad som gick förlorat.

Därför är det inte utan skäl som man talar om kyrkans inre sekularisering som, om man vill förstå det välvilligt, kanske skulle kunna ses som en rest av den svenska enhetskulturens mönster. Inte ens i sekulariseringens tidevarv skiljs tro – eller snarare otro – och folk åt. Det är bara att ta del av debatterna i kyrkomötet, följa kommunikationens upprepade feltramp, lyssna på ett antal predikningar som är mer andligt allmängiltiga än kristocentriska.

Ett annat sätt att hantera kyrkans allt svagare ställning är att omdefiniera den kristna trons roll i samhället. I stället för att tala om avkristning försöker man visa på den kristna trons inkulturation i samhället – trots att till och med det kristna kulturarvet inte sällan osynliggörs som en del av vår historia.

Till inkulturationen hör sådant som värderingar, att skolloven delvis följer kyrkoårets rytm och att almanackan domineras av helgonnamn, för att nämna några få exempel. Allt står således väl till. Julen firas med överdåd, påskens bakgrund är måhända bortglömd av de flesta, men man är åtminstone ledig från arbetet, och vår syn på människovärdet har fortfarande sina rötter i den judisk-kristna traditionen.

Problemet är att vad som en gång varit en i samhället inkulturerad tro och moral med dess livstolkande berättelser upplöses på ett par generationer. Jane Jacobs, amerikansk författare och samhällskritiker mest känd för sina studier av den amerikanska förorten, visar i sin bok, *Dark Age Ahead* (2004), med exempel från olika kulturer, att det räcker med två generationer som inte traderar kunskap eller kulturarv vidare, för att det ska gå förlorat. Och när det väl är förlorat, skriver hon, »går långsamt även minnet av det som förlorats förlorat». Två generationer. Femtio år. Då blir det inte kunskapen utan okunskapen som traderas.

Vi börjar närma oss den brytpunkten. Att de kyrkliga handlingarna, initiationsriterna, minskar påtagligt visar detta. 1970 döptes 80,6 procent, 2017 var det 42,4 procent. Motsvarande för konfirmationen var 80,7 procent respektive 24,3 procent, vigslar och begravningar onämnda. Andra mer individualiserade riter utan förankring i kyrkans tro tar deras plats. Samtidigt har medlemsantalet sjunkit från 92 procent till 59 procent.

Att i det perspektivet framhärda i att tala om Svenska kyrkan som en folkkyrka är inte bara aningslöst utan ren blindhet. Folkkyrkan lider av samma fantomsmärter som socialdemokraterna, då hon liksom det en gång statsbärande partiet har förlorat sin roll. Lite ironiskt är att det var just en socialdemokratisk ecklesiastikminister, Arthur Engberg, som på trettioalet ville göra Svenska kyrkan tam och beskedlig, som »staten organiserad för religion».

Biskop Sören Dalevi skrev under den uppfordrande rubriken *Tala med stolthet om folkkyrkan* att »det är därför dags att vi tydligare och med större stolthet börjar tala om folkkyrkan som begrepp igen. Folkkyrkan är nämligen den mest lämpliga kyrkosynen för en kultursfär som stått under kristen kulturpåverkan under tusen år.» Detta skrevs inte på femtio- eller ens sjuttio-talet utan i maj i år (Kyrkans Tidning 18/2018).

Att hävda att folkkyrkan ännu genomsyrar samhället motsägs av statistiken, av det stora flertalets icke-relation till kyrkan. Tanken på Svenska kyrkan som en folkkyrka är ett provinsieellt kyrkotänkande – en kyrklig variant av vad politiker brukar kalla för »den svenska modellen». Begreppet »folkkyrka» riskerar då att stå i motsättning till den allmänliga kyrkan och det provinsieella kommer då att dölja det apostoliska och katolska.

För att återfå just den *stolthet* som Dalevi talar om behöver Svenska kyrkan inse att inkulturationen av det kyrkliga och kristna trosarvet snabbt håller på att upplösas. Hon behöver vara mindre folkkyrka och mer bekännelsekyrka. För när människor väl söker sig till kyrkan, vill de inte finna en kyrka vars kärna urholkats utan en kyrka som är djärv och frimodig i sin bekännelse.

Vad som en gång varit en kanske oreflekterad ambition att gå i sekulariseringens fotspår genom att tona ned det uttalat kristna, ja, Kristus själv, har lett fel. Säkert har många överraskats av det plötsliga och allt högre ropet från ledarskribenter och välkända debattörer efter en kyrka som är klar om trons innehåll och sin egen särart.

Parallellt med en under decennier alltmer lågprofilerad kyrka har emellertid också en religionernas återkomst vuxit fram. Svensk religion är inte längre liktydig med luthersk kristendom, inte med katekesundervisning eller ens kristna helger som jul och påsk. I detta de nya religionernas landskap måste även Svenska kyrkan orientera sig på nytt, en situation som paradoxalt nog kan leda till en kyrka som är tydligare just som kyrka.

En annan följd av religionernas återkomst är det växande kravet att samhället ska vara sekulärt. På en marknad där alla åsikter tillåts att ta sig uttryck, ska just religiösa trosuttryck begränsas och symboler för den enskildes trostillhörighet i det offentliga rummet förbjudas. Ateistiska förespråkare driver ibland detta till dess yttersta gräns. Religion måste vara en privatsak. Den ska inte ens längre traderas genom generationerna. Ateismen har blivit högljudd. Inte heller i västerlandet visade sig religionerna ligga på sin dödsbädd.

På denna vår tids Areopag har Svenska kyrkan att likt Paulus frimodigt göra sig hörd (Apg. 17:11–29). Vad som för många endast är hörsägen om en »okänd Gud» är kyrkan kallad att vittna om – och att hon inte tror på en okänd Gud utan på en i Kristus uppenbarad Gud.